

ÅRSPLAN

2014 – 2015

ÅRSPLAN FOR KARDEMOMME BARNEHAGE 2014-2015

Velkommen til et nytt barnehageår i Kardemomme Barnehage.

I denne årsplanen finner dere informasjon, planer og praktiske opplysninger. Den er laget som et supplement til Virksomhetsplan 2011 – 2016, der det pedagogiske grunnsynet, teorien bak vårt arbeid og barnehagens visjon er utdypet. Se kardemomme.no for mer informasjon.

Kardemomme er en privat barnehage med 50 barn i alderen 0-6 år fordelt på tre avdelinger; Kasper, Jesper og Jonatan. Det er en nonprofit barnehage som eies av foresatte i et samvirkeforetak. Barnehagens lyse og flotte lokaler ligger i rolige, bilfrie omgivelser på Kampen, i gangavstand fra Ensjø t-banestasjon.

LOVGRUNNLAG:

Stortinget har i Barnehageloven fastsatt overordnede bestemmelser om barnehagens formål og innhold. I tillegg har Kunnskapsdepartementet fastsatt en Rammeplan som gir retningslinjer for barnehagens innhold og oppgaver.

I Barnehageloven §1 Formål, står det:

”Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.”

AVDELINGENE:

Kardemomme barnehage har 3 avdelinger, Kasper, Jesper og Jonatan. På Kasper går de eldste, på Jesper de mellomste og på Jonatan de aller minste. Vi velger å dele inn gruppene på denne måten fordi dette gir barna muligheten til å følge hverandre og gruppen sin gjennom hele barnehagetiden. De får mange jevnaldrende lekekamerater, noe vi mener legger til rette for vennskap og trygghet. Pedagogisk kan vi tilrettelegge aktiviteter, tema og opplegg ut i fra barnegruppens alder og interesser.

JONATAN:

På Jonatan er det 14 barn i alderen 0-2 år og 5 ansatte. I begynnelsen av barnehageåret legger vi vekt på å bli kjent med hverandre og komme inn i rutinene på avdelingen. Faste rutiner skaper trygghet og oversikt for barna. Vi setter av god tid til de ulike hverdags situasjonene og legger vekt på kvalitet i disse.

Jonatanbarna viser stor glede over å være sammen i en gruppe. Leken er preget av imitasjon og på avdelingen opererer barna ofte sammen i "flokk"- de vil gjøre de samme tingene og ha de samme tingene. 0-2 års alderen kalles ofte "toddlerperioden" (Toddlerkultur, Gunvor Løkken 2004) og barn i denne alderen elsker å være i bevegelse, bruke kroppen sin og tumle rundt sammen med jevnaldrende. De yngste barna forstår verden kroppslig og uttrykker seg gjennom kroppen, i tillegg til lyder og ord.

Jonatanavdelingen er tilpasset de minste barnas behov. Vi har blant annet et tumlerom hvor vi kan klatre, balansere, turne på madrasser og skli. Vi er også glade i å titte i bøker, leke med biler og tog, bygge tårn og "lage mat" i kjøkkenkroken. Hver dag har vi samlingsstund, og vi bruker konkrete fra ulike temaer som vi samtaler om. Slik får barna mulighet til å lære nye ord og begreper. De minste barna trenger lang tid på å sortere og ta inn informasjon og inntrykk, og viser stor glede og fryd over gjenkjennelse. Jo flere ganger jo bedre!

Vi bruker mye musikk i hverdagen. Vi lytter, synger, danser og utforsker forskjellige instrumenter. Vi har også formingsaktiviteter av ulike slag. Den tidligste formen for kreativitet er preget av utforsking, utprøving og sansing. Vi ønsker å stimulere barnas sanser, gi dem varierte inntrykk og legge til rette for å prøve ut og utforske. Vi er ute hver dag og en dag i uken har vi satt av til tur. Noen ganger drar vi på lengre turer til for eksempel Skullerud eller Sognsvann, men ofte holder vi oss i nærmiljøet.

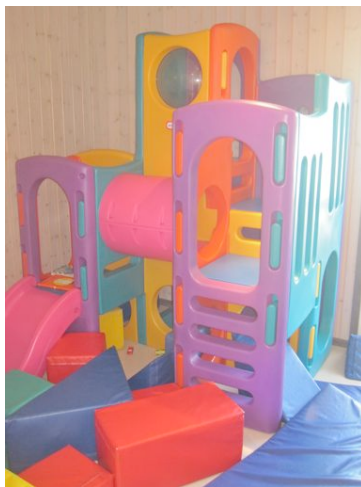
JESPER:

Jesper er avdelingen for barna mellom 2 og 4 år. På avdelingen er det 18 barn og 5 ansatte. I denne alderen er det fortsatt gøy å tumle omkring, men barna får også mer sans for det kreative. Personalet jobber derfor med å gi tid og rom til begge deler. Rolleleken er sentral på Jesper. Barna her har mange interesser, og på avdelingen er det populært å bygge høye tårn, lange bilbaner, togbaner, hus og hytter. Mange er også glade i å tegne, male, klippe, lime og perle. De leker ofte med dyr, spiller spill sammen eller pusler. Barna baker gjerne eller former med plastelina. På Jesper har vi også et populært rom for fysisk utfoldelse med klatreborg og mange store puter og en familiekrok med kjøkkenutstyr, dukker og bamser. Her blir det ofte dekket på til fest og servert mye god mat.

For språkutviklingen er det viktig at barna får tid til å selv få uttrykke det de vil si. Personalet lytter når barna forteller. De forsøker å svare på spørsmålene og utvider samtalen ved å oppmuntre til å fortelle mer og undre seg sammen. Vi har mange bøker tilgjengelig, og vi forteller ofte eventyr ved hjelp av konkreter, har dukketeater eller rollespill.

I samlingsstund sitter barna i ring på egne matter med buemerket sitt på. Vi synger, har opprop, barna forteller om noe de har på hjertet eller vi har sangleker. Mange av barna elsker musikk og er glade i å synge, spille og danse. Hver uke

får en av barna være kjøkkensjef, og det er stor stas. Kjøkkensjefen får hjelpe til med å servere maten og velge matsang. Jesperbarna er aktive og liker å leke mye ute. Minst en dag i uken drar vi på tur. Vi har mange fine muligheter i nærmiljøet, og vi drar på biblioteket, lekeplasser, teater og museum. Vi drar også gjerne på tur i skogen hvor det er fantastiske muligheter for motorisk trening og god plass å boltre seg på.

KASPER:

På Kasper er de eldste barna samlet. Vi er 18 barn fra 4 – 6 år og 4 voksne. Barna er fulle av energi, kreativitet og lærelyst. På avdelingen har vi et eget rom for fysisk aktivitet med ribbevegg, sklie, madrasser, puter, båt og ballettstang. Vi har også en egen lesestol og barna er glade i å bli lest for og titte i bøker. Musikk, dans og å spille på instrumenter er gøy, og barna her er blitt så store at de både kan spille brettspill og kortspill. Vi leker også gjerne med dyr, biler, zoobklosser, tog, kapplaklosser eller lego. På avdelingen er det en hems som innbyr til spennende lek eller ro og hvile. Under hemsen har vi vår egen butikk og her kan vi selge og kjøpe mye god mat.

I tillegg har vi et kreativt rom hvor barna selv kan finne frem blant annet maling, tegnesaker, leire, perler, garn, papir, vever, sakser og lim til ulik skapende aktivitet. Her kan vi også leke og bli kjent med bokstaver og tall. Det er spennende å finne sin egen bokstav og oppdage hvordan ord blir til. Kasperbarna er glade i å dra på tur og har en fast turdag i uken. Det er hyggelig å dra mange sammen på tur og det styrker fellesskapet. Vi drar gjerne både til skogen, til sjøen, museer, teatre eller rundt i nærmiljøet.

Barna som skal begynne på skolen har det siste året i barnehagen en egen førskoleklubb som heter Maxi-klubben. Her har de skoleforberedende aktiviteter og samtaler rundt forventninger og hvordan det er å gå på skolen. Personalet vet at barna får en lettere skolestart dersom de er vant til:

- anerkjennelse, oppmuntring og utfordringer
- klare regler og god dagsrytme
- godt samspill med andre
- ansvar og selvstendighet
- lek, sang og lesing sammen med andre
(God skolestart, Torun Fatland 2007)

Dette får barna god trening i. Personalet sørger for at barna kan glede seg til å begynne på skolen og at de tar avskjed med barnehagen på en god måte. Vi samarbeider med skolene og ønsker å bidra til at alle barna får et positivt inntrykk av sin skole.

PERSONAL

Personalet i Kardemomme har høy kompetanse og faglig ekspertise samt evne til å se hvert enkelt barns behov, ønsker og forutsetninger. Vi legger opp til morsomme, varierte, utfordrende og inspirerende dager for barna. I Kardemomme er de ansatte engasjerte og aktive. Vi har et godt og stabilt miljø og mange ansatte med førskolelærerutdanning. Personalet sørger for at barnas grunnleggende behov for mat, stell, hvile og kos er dekket. Vi støtter barna i utforskningen av verden og vi utfordrer dem til å strekke seg enda litt lenger. Vi gir mange muligheter for å tilegne seg kunnskap og vi deler gleden når barna tør og mestrer. Vi er gode på kommunikasjon, motivasjon og løsning av konflikter.

Vi legger stor vekt på rutiner for at barnehagehverdagen skal oppleves som forutsigbar og trygg. Hvert barn har sin primærkontakt som har et spesielt ansvar for at både barna og foresatte blir sett, hørt og tatt på alvor. Vi ønsker å være fleksible og tilgjengelige, og det er viktig for oss med et nært samarbeid med de foresatte.

ÅRETS TEMA

Personalet i Kardemomme hadde mange spennende og varierte forslag til tema for ny årsplan. Etter en god prosess kokte det hele ned til to ulike temaer som allikevel glir fint inn i hverandre og utfyller hverandre på en god måte; nemlig bevegelsesglede og årstider. Årets tema har vi kalt: *Bevegelsesglede året rundt*.

Vi vet at barn og voksne har stor glede av å være i bevegelse, av å bruke og bli kjent med sin egen kropp og hva den kan mestre. Vi valgte derfor å fokusere på bevegelsesglede fordi vi hver dag ser barnas glede av å bruke kroppen og fordi vi vil være med på å utvikle gode motoriske ferdigheter, kroppsbeherskelse og ivareta god helse og livskvalitet. Dette er også kvaliteter som *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver* (2011) verdsetter. I denne forbindelse lot vi oss inspirere av boken *Bevegelsesglede i barnehagen* (2010) skrevet av Arnesen, Gulbrandsen, Gundersen og Hovden. Boken har gode tips til aktiviteter og en inndeling av motoriske ferdigheter som en kan øve på. Disse ferdighetene har vi valgt å fokusere på gjennom de ulike årstidenes naturlige løp. Samtidig som boken er praktisk-metodisk orientert, har den også en helhetlig forståelse av barnehagen som en pedagogisk virksomhet. Det vil si at man tar hensyn til medvirkning, barnas egne behov og ønsker, barn som læremestere for hverandre og individuelle forskjeller. I bevegelsespedagogikken blir det lagt vekt på at i bevegelsespedagogikken er avspenning og ro også er viktige elementer.

Det er sentralt for personalet at det å være i bevegelse skal være lystbetont og en indre drivkraft hos den enkelte. Vi gir barna anledning til å uttrykke seg gjennom kroppen og lytter til det de vil fortelle. Leken er barnas felles språk og væremåte, uavhengig av morsmål og bakgrunn for øvrig. Den skal være lystbetont slik at læringsprosessen blir morsom, gir økt motivasjon og stimulerer til kreativitet og enda mer bevegelsesglede. Leken foregår både mellom voksne og barn og barna alene. I boken *Bevegelsesglede* er det flere tips til morsomme leker.

Parallelt med bevegelsesglede ønsker vi som sagt også å jobbe med de ulike årstidene. Det gir oss mulighet til å fordype oss i et emne, og underveis har vi god tid til å se etter barnas spor i det vi gjør. Barns medvirkning kommer dermed inn i arbeidet vårt på en god måte. Det vil for eksempel si at når vi jobber med ulike temaer eller prosjekter, vil barnas interesse bestemme varighet og retning på det vi holder på med. Etter observasjoner og lydhørhet overfor barnas utforskertrang, ønsker og behov, velger vi så aktiviteter ut fra der vi opplever at barna er her og nå. Prinsippet om barns medvirkning er nedfelt i barnehageloven § 3, og slått fast i barnehagelovens formålsbestemmelse.

Å jobbe med årstider er også en enkel og konkret måte å samarbeide med alle avdelingene i barnehagen. Vi har felles fokus, men tilrettelegger for den enkelte avdeling ut fra de ulike barnas alder, utvikling og forutsetninger. Felles opplevelser kan være et godt utgangspunkt for samtaler. De yngste barna snakker ut fra det de ser, gjør og opplever her og nå. Å jobbe med årstider er dermed et godt utgangspunkt for håndfaste opplevelser, ute som inne, i de ulike fasene av året.

Rammeplanen legger vekt på at barnehagen skal bidra til at barna blir kjent med og får forståelse for planter og dyr, vær og årstider, landskap og bærekraftig utvikling. Vi ønsker å ha som mål at barna skal utvikle kjærlighet til naturen og glede seg over å ferdes i den. Barna skal få forståelse for samspillet i naturen, og mellom mennesket og naturen.

FAGOMRÅDENE

For å sikre et variert og allsidig innhold har *Rammeplan for barnehagen* beskrevet syv fagområder som vi i barnehagen skal arbeide med hvert år.

De syv fagområdene er: - Kommunikasjon, språk og tekst - Kropp, bevegelse og helse - Kunst, kultur og kreativitet - Natur, miljø og teknikk - Etikk, religion og filosofi - Nærmiljø og samfunn - Antall, rom og form (*Rammeplan for barnehagen*, 2011)

Fagområdene opptrer sjelden isolert. Flere områder vil være representert samtidig i vårt arbeid med temaer og i forbindelse med hverdagsaktiviteter og turer. Det er det pedagogiske lederteamets ansvar å sikre at vi arbeider med alle fagområdene i løpet av barnehageåret. Barnehagens arbeid tilpasses barnas alder, interesser og gruppens sammensetning, og vi vil derfor jobbe ulikt på de tre avdelingene.

Dette barnehageåret har vi valgt å fokusere spesielt på fagområdet "Kropp, bevegelse og helse", der fagområdet "Natur, miljø og teknikk" også naturlig kommer inn når vi jobber med årstidene. Vi tenker kropp og bevegelse i hverdagen, og hvordan bevegelsesglede har en verdi i seg selv. På denne måten understrekes en barneorientert og helhetlig forståelse av kroppens og bevegelsens betydning for barnas hverdag i barnehagen. Vi tenker på barna som kroppslige og sanselige vesener. *Rammeplanen* (2011) sier at det er gjennom kroppslig aktivitet at barna lærer å kjenne seg selv og verden de er en del av, og de skaffer seg ferdigheter, erfaringer og kunnskaper på mange ulike områder ved bevegelse og sanseintrykk. Utvikling av sosial kompetanse er en annen ferdighet som er av stor betydning, og barns kontakt med andre barn starter nettopp ofte med kroppslig kontakt og kroppslige signaler.

Rammeplanen (2011) fremhever også at vekslingen mellom aktivitet og hvile og et godt kosthold er av betydning for å utvikle en sunn kropp. I Kardemomme barnehage har vi fokus på sunn mat. Mye tilberedt i barnehagen til lunsj eller via barnehagematen.no, men vi oppfordrer også til sunne matpakker hjemmefra. I tillegg har vi fokus på hvile og ro i form av hvilestund hver dag eller soving for de som trenger det. Vi skal bruke naturen og nærmiljøet aktivt dette året og vil derfor få variert fysisk aktivitet, inne og ute. Vi vil at barna skal få gode erfaringer med uteliv og friluftsliv til ulike årstider og utvikle glede ved å bruke naturen til kroppslige utfordringer og til utforsking av og i den. Vi vil også bruke tid på å lære hvordan man tar vare på naturen og miljøet vi er en del av.

SPRÅK

Kroppsspråket utgjør en viktig og tidlig del av språkutviklingen. Thomas Moser uttrykker dette så godt: "Det er ikke noe å snakke om hvis det ikke skjer noe!" I barnehagen tar vi utgangspunkt i barnas egne uttryksmåter. Personalet lytter og prøver å tolke barnas kroppsspråk, vi er observante på barnas handlinger, uttrykk og deres verbale språk fordi vi vet at dette er relevant

for barnas utvikling. I *Rammeplan for barnehagen* presiseres det at hvordan personalet møter barns uttrykk gjennom kropp, språk, følelser og sosiale relasjoner har betydning for barnas læring. At voksne oppfatter og bekrefter barns uttrykk og samtidig setter ord på deres inntrykk og opplevelser, er av avgjørende betydning for videre utvikling av talespråket (*Rammeplan for barnehagen*, 2011).

Personalet i Kardemomme er seg bevisst sin rolle som språkmodeller som barna lytter til og hermer etter. Vi skal videreføre vårt språkarbeid, som var tema for fjorårets årsplan i Kardemomme barnehage. Vi vet at det å lære språk har stor betydning for barnas generelle utvikling, glede og trivsel. Språkstimulering er en av barnehagens viktigste oppgaver, og barna skal møte og være del av et rikt og variert språkmiljø i vår barnehage. Språklig kompetanse er avgjørende for å kunne kommunisere med andre, delta i lek og ha medvirkning i hverdagen. Arbeidet med å støtte barnas språktilegnelse er en sentral del av barnehagedagen. Oslo kommune har sammen med styrere, barnehagelærere, bydeler og forskere utarbeidet en kvalitetsstandard for språkarbeid. Denne sier blant annet at alle barn i barnehage skal få språkstimulering tilpasset sitt mestringsnivå og få målrettet språkstøtte ved behov.

Kardemomme velger å følge kommunens standard for kompetanseheving i barns språkutvikling og legger vekt på blant annet tegn-til-tale i vårt språkarbeid. Tegn-til-tale er å bruke tegn med hendene i kombinasjon med talen. Erfaringene er at talespråket bedres ved å bruke tegn som støtte. Barn kan ha lettere for å forstå, huske og lære tegn de ser enn ord de bare hører. Dessuten synes barna det er veldig spennende og morsomt med tegn.

KJØNN

Medvirkning i barnehagen omfatter også barnas foresatte. Et ønske herfra har vært å ha fokus på kjønn: Hvordan man snakker til jenter og gutter, hva man sier, eller ikke sier, til gutter og jenter, hva er likestilling, hva de får oppmerksomhet på osv. Dette syntes personalet var spennende å reflektere rundt, og vi vil ha ekstra fokus på dette fremover. *Rammeplanen* (2011) legger vekt på hvordan barnet opplever sitt møte med andre, igjen vil påvirke barnets oppfatning av seg selv. Dermed må også personalet reflekterer over sine egne holdninger og væremåte i møte med barna. Hvilke forventninger har vi og samfunnet til gutter og jenter? Utfordringen er at barn blir redusert til å være gutter og jenter i barnehagen. "*Et barn er ikke et kjønn, men et helt menneske*", sier Nina Rossholt. Hun sier videre at det ikke er noe mål at gutter og jenter skal bli like, men at det skal være rom for variasjoner. Det handler om å få være menneske, å få være den du er, og ikke bli tillagt begrensninger fordi du enten er jente eller gutt. Jenter og gutter i dagens barnehager har i utgangspunktet like muligheter, men de voksnes forventninger til dem er fortsatt svært ulike, konstaterer hun. <http://www.udir.no/Barnehage/Statistikk-og-forskning/Vetuva/Artiklene/Kjonn-er-mer-enn-rosa-og-blatt/>. Disse reflekterte holdningene rundt kjønn ønsker personalet i Kardemomme barnehage også å inneha og jobbe med og ut fra.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

(*Barnehageloven § 1 Formål, 3. ledd*) Fra *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*, 2011.

IKT

I tillegg til å ha fokus på bevegelsesglede og årstider vil vi også i år ha IKT som satsingsområde for de voksne. Vi ønsker videreutvikling på området, at personalet skal bruke IKT i sitt daglige arbeid og at barna skal få erfaring med de ulike digitale verktøyene på ulike måter og områder.

Ifølge *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (2011) bør barna i barnehagen få opplevelser med at digitale verktøy kan være en kilde til kommunikasjon, innhenting av kunnskap, lek og skapende aktivitet.

I temaheftet *IKT i barnehagen* (2006) står det at barnehagen ikke kan velge bort de digitale verktøyene som er en del av samfunnet barna lever i, men sørge for at barna får støtte for nysgjerrighet, vitebegjær og lærerlyst på det digitale området. Videre blir det vektlagt at når personalet skal forstå og oppdra barn til aktiv deltakelse i vårt digitale samfunn, er personalets eget syn på IKT av stor betydning.

En forutsetning for skapende og aktiv bruk av digitale verktøy, er at alle i personalet lærer seg verktøyene selv, utforsker mulighetene, og etter hvert gir barna utfordringer med utgangspunkt i deres interesser, kunnskaper og ferdigheter. Temaheftet legger vekt på at jenter og gutter skal ha like muligheter til å delta i aktiviteter med digitale verktøy. De trenger utfordringer, veiledning og oppgaver for å kunne bli aktive og trygge brukere. Barn som er mer tilbakeholdende trenger hjelp til å prøve, og veiledning for å komme videre. Når flere barn er sammen foran datamaskinen vil dette stimulere til samarbeid. Dette vil vi i Kardemomme jobbe med de kommende årene, da vi ønsker oss en mer digital hverdag.

PLANLEGGING, DOKUMENTASJON OG VURDERING

Kardemomme barnehage er en pedagogisk virksomhet der det kontinuerlig vurderes, planlegges og dokumenteres. Personalet vil gjerne gi barna et pedagogisk tilbud av høy kvalitet. Vårt arbeid tilpasses den aktuelle barnegruppen og det enkelte barn. Kvaliteten i det daglige samspillet mellom mennesker i Kardemomme er en av de viktigste forutsetningene for barnas utvikling og læring. Trivsel og utvikling observeres og vurderes derfor fortløpende.

Det er viktig for personalet å arbeide med kompetanseheving. Å vurdere, reflektere, veilede, diskutere, dokumentere og planlegge er vår måte å arbeide på. Vår planlegging baseres på dette arbeidet, på kunnskap om barns utvikling og læring, barnas erfaringer og synspunkter, observasjon og samtaler med barn og foresatte. Vi legger stor vekt på at gjennomføringen av planene skal være fleksibel, med rom for spontanitet og barns medvirkning. Dokumentasjon er et arbeidsredskap for personalet. Vår dokumentasjon gir barn og ansatte bedre mulighet for samtale og refleksjon og den gir foresatte, lokalmiljøet og kommunen informasjon om hva barna opplever, lærer og gjør i barnehagen vår. På de ukentlige avdelingsmøtene vurderer vi arbeidet på avdelingen. Vi samtaler om hva som fungerer bra og hva vi må arbeide videre med. Ut fra dette setter vi oss nye mål og velger eventuelt nye metoder. Vi planlegger, diskuterer og tar opp ting som har betydning for vår avdeling. Det ukentlige avdelingsledermøtet gir styrerne og de pedagogiske lederne muligheten til å drøfte barnehagens pedagogiske målsetninger, evaluere arbeidet og planlegge. Fem dager i året er det planleggingsdag. Da jobber hele personalet med planleggings- og evalueringsarbeid. Dette gjør vi også på personalmøtene som avholdes annenhver måned. I tillegg brukes noen av disse dagene og timene til kurs, foredrag, seminarer og diskusjoner. I Kardemomme gjennomfører vi en årlig brukerundersøkelse hvor vi får tilbakemeldinger på virksomheten slik at vi kan videreutvikle tilbudet vårt. Resultatene fra vurderingene og årets arbeid legges til grunn når vi skal arbeide med neste årsplan. Vurderingene åpner for debatt om barnehagens mål, innhold, oppgaver og kvalitet og er viktig for å fornye vår virksomhet og barnehagen som organisasjon.

Det er viktig for oss å reflektere kritisk. Selv om vi i år henter inspirasjon og tips blant annet fra en konkret bok, plukker vi ut det vi synes er bra, velger bort en del og legger til det vi synes passer inn. Punktene som er satt opp i kalenderen er et utgangspunkt og vi kommer til å jobbe med andre temaer parallelt. I år, som i fjor, er årsplanen utformet som en kalender. Vi håper at det gjør den oversiktlig, lett å lese og bruke for personalet, foreldrene og andre interesserte. I tillegg til tema har vi satt inn bursdager og andre datoer som det er lurt å huske på.

AUGUSTAKTIVITETER:

bli-kjent-samlinger, lage familiehus, dagtavle, sightseeing i barnehagen, turer i nærmiljøet, turer til skog og sjø, syng buemerkesangene, ferieminner

FOKUS: TILVENNING OG TRYGGHET

Mål: Hvert barn skal få en god start på barnehageåret der gode relasjoner og trygge bånd knyttes med voksne og de andre barna. Barna skal bli kjent i barnehagen og med hverdagsrutinene våre.

I august skal noen barn begynne i barnehagen for første gang, noen skal bytte avdeling og alle skal bli kjent med nye barn og kanskje nye voksne. Vi kommer til å arbeide ulikt på de tre avdelingene, men felles er at vi alle legger stor vekt på tilknytning, trygghet, utvikling av vennskap samt sosial kompetanse. Barn trenger å knytte seg til en eller flere voksne for å etablere en trygghet, en trygghet som fungerer som en base barnet kan vende tilbake til når det etter hvert utforsker omgivelsene. Nye barn får derfor en fast tilknytningsperson som følger barnet tett den første tiden, og vi legger stor vekt på forutsigbarhet og en dagsrytme som er lik fra dag til dag i begynnelsen. Noen av avdelingene bruker også dagtavler der de viser med symboler hva som skal skje. Vår visjon er: "Kardemomme barnehage – barnas beste", og hos oss skal barna og deres behov stå i fokus. Det er også viktig for oss at foreldrene blir tatt godt imot på de nye avdelingene og blir trygge på at barna deres har det fint i barnehagen.

HVA ER TRYGGHET FOR BARN?

For barn dreier trygghet seg for en stor del om forutsigbarhet. Barna skal bli trygge i forhold til de andre barna, de voksne og "huset". Dette vil vi oppnå gjennom:

- vekt på tilvenningsperioden med en primærperson til hvert barn og samtale med foreldrene
- fast dagsrytme og stabilitet i personalsituasjonen
- la barna prøve ut evner/ferdigheter gjennom varierte aktiviteter og lek, bli kjent med seg selv og egne grenser
- møte barna med omsorg og anerkjennelse
- barna skal oppfatte seg selv som unike individer, men også som viktige deler av fellesskapet, bli selvstendige og ha et godt selvbilde
- ha temaarbeid over tid
- samarbeid og informasjonsutveksling mellom hjem og barnehage

HVA ER TRYGGHET FOR FORELDRE?

Vi ønsker at foreldrene skal føle seg trygge på at barnas behov blir ivaretatt på best mulig måte den tiden de er i barnehagen. At foreldrene opplever denne tryggheten vil vi oppnå gjennom:

- rutiner som sikrer at foreldrene får best mulig informasjon om sitt barn og barnehagens aktiviteter (virksomhetsplan, årsplan, ukeplan, kontakt i bringe- og hentesituasjonene, informasjon på oppslagstavle, på e-post og nettside, foreldresamtaler, foreldremøte)
- å anerkjenne at foreldre er eksperter på egne barn
- å være ærlige mot foreldrene – de skal bli sett, hørt og møtt
- å la foreldrene se at vi har omsorg for barnet, at barnet blir sett og får et tilpasset pedagogisk tilbud
- at barnehagen er et møtested for foreldre (foreldremøter, foreldrekaffe, arrangementer i forbindelse med høytider osv)

HVA ER TRYGGHET FOR PERSONALET?

For at vi i personalet skal føle oss trygge i barnehagen er det en del ting som er viktige for oss:

- godt samarbeid både innad i personalgruppen og med foreldrene
- at foreldrene viser at de gir oss tillit og viser respekt
- stabilitet i personalsituasjonen, at vi har tillit til hverandre og en god arbeidsfordeling
- at vi får god kontakt med barna og at de viser at de liker å være sammen med oss

AUGUST 2014

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
31					1	2	3
32	4 Ari 5	5	6	7	8	9	10
33	11 Planleggings- dag	12 Georg 2	13	14	15	16	17
34	18	19	20	21	22	23	24
35	25	26	27 Ann Helen	28	29	30	31 Mats 1

HØSTAKTIVITETER:

plukke høstblader, farger, turer i nærmiljø og skog, plukke epler, bær og sopp, vær, finne og følge et tre gjennom året, synge høstsanger

BEVEGELSESFOKUS:

Mål: Stimulere de motoriske ferdighetene åle og krabbe, de koordinative egenskapene reaksjon og øye- håndkoordinasjon, samt syns- og hørselssansen.

ÅLE OG KRABBE:

Allerede i tidlig alder lærer barnet å åle seg fremover. Etter hvert som barnet blir sterkere og mer koordinert, klarer det å komme seg opp på kne og vekselvis bruke armer og ben for å forflytte seg. Vi ser det samme bevegelsesmønsteret når barnet klatrer, går og løper. Den diagonale bevegelsen av armer og ben gjør at høyre og venstre hjernehalvdel må samarbeide for å få til en så effektiv bevegelse som mulig. Kryssbevegelsesmønsteret barnet skaper er videre av stor betydning for god balanse og rotasjon i ryggstøtten. Dette er avgjørende for gangfunksjonen.

AKTIVITETER SOM STIMULERER EVNEN TIL Å ÅLE OG KRABBE:

Åle/krabbe på ulike måter: fremover, bakover, sidelengs, åle seg på ryggen, åle under og over hinder, gå på alle fire, gå trillebår, sistenleker, ballaktiviteter hvor man krabber eller åler i stedet for å løpe.

REAKSJON:

Reaksjon er evnen til å kunne svare raskt med bevegelse på impulser som hjernen oppfatter via ulike sanseorganer. Et eksempel på en reaksjon på en impuls kan være å begynne å løpe når noen klapper i hendene. Evnen til å sette i gang en bevegelse etter en gitt impuls kan trenes opp.

AKTIVITETER SOM STIMULERER REAKSJONSEVNEN:

Sisten og andre typer fangeleker, gjøre ulike bevegelser på ulike signal, ballspill, stå på ski ned bakke med mange barn i løypa, skøyter, bevege seg på glatt underlag, stoppe dansen når musikken stopper.

ØYE- HÅND KOORDINASJON:

Med øye- hånd koordinasjon mener vi styringen av bevegelser i hånd relatert til det vi oppfatter med synet vårt. Det vil være en større utfordring for de små barna enn for de eldre å ta imot en ball ettersom samspillet mellom synssansen og håndbevegelsen ikke er kommet like langt i utviklingen.

AKTIVITETER SOM STIMULERER ØYE-HÅND KOORDINASJONEN:

Alle former for ballspill og lek med ball, erteposer, ballonger, kongler. Pilspill, kaste på boks, kaste ball til et annet barn som er i bevegelse, klatre i trær eller skrenter, slå badeball til hverandre, spille badminton, sprette ball: høyt/ lavt mens man går, prøve å redde baller som blir sparket/kastet mot mål.

SYNSSANS (VISUELL SANS):

Synssansen er en sekundær sans, ikke fordi den er mindre viktig, men fordi den er avhengig av de tre primærsansene (berøringssansen, likevektssansen og muskel- og leddsansen). Synssansen utvikler seg i takt med og er svært avhengig av utviklingen av disse. I leken registrerer barna bevegelser rundt seg, jo saktere bevegelsen er, jo lettere er det for et lite barn å tolke bevegelsen ved hjelp av synet. Det er viktig å være klar over at synssansen ikke er ferdig utviklet før barnet når skolealderen, slik at man tar hensyn når det legges til rette for lek og bevegelse.

AKTIVITETER SOM STIMULERER SYNSSANSEN:

Lek med ballong, ball og badeball, gjemsel, leker med retningsforandringer (sisten, nappe hale, stiv heks, haien kommer), følge streker eller tau på gulvet, herme bevegelser, kims lek, henge ball i taket som skal fanges.

HØRSELSSANS (AUDITIV SANS):

Hørselen er på samme måte som synet avhengig av utviklingen av primærsansene. Hørselen er utviklet ved fødselen, men den videreutvikles gjennom barnehageårene. Et nyfødt barn kan gjenkjenne en sang som er sunget under svangerskapet, og når det blir eldre kan det lokalisere en lyd for deretter å kunne erindre hva det hører. Hørselssansen er viktig i bevegelsesleker for å orientere seg om hvor de andre barna er.

AKTIVITETER SOM STIMULERER HØRSELSSANSEN:

Bruk av instrumenter, lage orkester, lytte til ulike lyder, leke sangleker, leke reaksjonsleker, lytte og bevege seg til musikk med ulik tonehøyde og rytme, klappeleker, lage lyder med kroppsdeler, leke blindbukk, kims lek med lyder, lage lyder som forsvinner.

SEPTEMBER 2014

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
36	1	2 Dugnad	3	4 Dugnad	5 August K. 4	6	7 Ragnhild
37	8	9	10	11	12	13 Oscar 2 Ava 5	14
38	15 Brannvern- uke	16	17	18	19	20 Idun 5	21 Camilla
39	22	23	24	25	26	27	28
40	29 Planleggings- dag	30					

OKTOBER 2014

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
40			1 FN-dagen Tobias 4	2	3	4 Mattheo 4	5
41	6 Sofie 2	7	8	9	10	11	12
42	13	14 Eva Mathilde 1	15	16	17	18 Ida	19
43	20	22	22	23 Vårin 2	24	25 Kardemomme 14 år	26 Sommertid slutt
44	27 Eliana 4	28	29	30	31 Halloween		

NOVEMBER 2014

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
44						1	2 Allehelgens- dag
45	3	4	5	6	7	8 Marte 1	9 Farsdag
46	10	11	12 Leo 5	13	14	15 Håkon 5	16
47	17	18 Dugnad	19	20 William 4 Dugnad	21	22 Malin 5	23
48	24	25	26 Viktorja	27	28 Planleggings- dag	29	30

VINTERAKTIVITETER:

ake, ski, skøyter, vintersanger, treet om vinteren, se hvordan dyr og natur forandrer seg om vinteren, forming, vann blir til is, lage isskulpturer, advent, jul, få kjennskap til høytider og tradisjoner, juleforberedelser, gi gaver til Frelsesarmeen, besøke bondegården, vinteraktivitetsdag, karneval

BEVEGELSESFOKUS:

Mål: Stimulere de motoriske ferdighetene rulle og snurre, de koordinative egenskapene øye- fotkoordinasjon og balanse, samt berøringssansen (taktilsansen).

RULLE OG SNURRE:

Svært mange barn er glade i å snurre rundt sin egen akse. Ved å rulle eller snurre stimulerer barna likevektssansen (vestibulærsansen) og muskel- og leddsansen (det kinestetiske systemet). Det at barnet kan rulle har også betydning for utviklingen av balansen og for å kunne orientere seg i rommet.

AKTIVITETER SOM STIMULERER EVNEN TIL Å RULLE OG SNURRE:

Stupe kråke: fremover, bakover, sidelengs, i nedoverbakke. Rulle på en bred eller smal benk eller etter en strek, snurre rundt på ett eller to ben, slå hjul, rotasjon i svingstang, tømmerstokkrulling, klovnerulle (to ruller sammen og holder hverandre i bena), salto på tjukkas eller i snø, salto rundt stang eller i vann, vugge, gyng, huske, snurre på kontorstol, rockering, vugge på magen over en ball, piruett.

ØYE- FOT- KOORDINASJON:

Med øye- fotkoordinasjon mener vi styringen av bevegelser i fot relatert til det vi oppfatter med synet vårt. Det vil være en større utfordring for de små barna enn for de eldre å treffe en ball ettersom samspillet mellom synssansen og fotbevegelsen ikke er kommet like langt i utviklingen.

AKTIVITETER SOM STIMULERER ØYE-FOT- KOORDINASJONEN:

Fotball, lek med ball, lek med ballong, sparke ball til et annet barn som er i bevegelse, hoppe parad, strikk eller tau alene eller sammen med andre. Klatre i trær eller på skrenter, skyte ball med og uten tilløp, løpe sikksakk med ball.

BALANSE:

Balansen er evnen som gjør at vi kan opprettholde likevekten i kroppen. Dette gjelder både når vi står i ro og når vi eller underlaget er i bevegelse. Barns balanse blir daglig utfordret i barnehagen. Det være seg når de er på tur i ulendt terreng eller ute og sykler. Sansene våre spiller en avgjørende rolle for at vi skal opprettholde likevekten. God informasjon fra trykksålene, altså den taktile sansen, gjør at barn holder seg oppreist ved at de trekker sammen og slapper av i de riktige musklene. Synssansen spiller også en viktig rolle når vi skal holde balansen. For at vi skal holde balansen i likevekt, er det i første omgang sansene våre som oppfatter og sender signaler til sentralnervesystemet, som igjen sender impulser til musklene. Det er derfor viktig å være klar over at barna også stimulerer de ulike sansene når de balanserer.

AKTIVITETER SOM STIMULERER BALANSEN:

Balansere på forskjellige måter over stokker, benker, steiner, tau, streker og kanter. Balansere på en bred eller smal benk, balansere med erteposer eller sanseplater (uten sko), gå med ertepose på hodet, gå eller løpe i ulendt terreng, sykle, stå på rollerblades, skateboard, ski, skøyter, snowboard. Hoppe eller hinke på forskjellige måter, lage pyramider, ta imot en ball når man står på en benk.

BERØRINGSSANS (TAKTILSANSEN):

Huden er vårt største sanseorgan. Når vi kjenner om det er varmt eller kaldt, hardt eller mykt, bruker vi den taktile sansen. Det gjør vi også når vi gir hverandre en klem eller får vondt et sted. Det er den berøringssansen som gjør at vi kan kjenne hva slags form og konsistens en gjenstand har når vi holder den i hendene. Når et barn beveger seg i ulendt terreng, stimuleres også berøringssansen.

AKTIVITETER SOM STIMULERER BERØRINGSSANSEN:

Kjenne på forskjellige gjenstander med bind for øynene, kjenne etter hvor mange fingre som berører ryggen, gjette hva en annen tegner eller skriver på ryggen, leke med vann med forskjellig temperatur, massere hverandre, putekrig, tur i skogen, formingsaktiviteter med ulike materialer.

DESEMBER 2014

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
49	1 Anine	2	3	4	5	6	7
50	8	9	10	11	12	13 Lucia	14
51	15	16	17	18	19	20	21
52	22	23	24	25 1. juledag	26 2. juledag	27	28
1	29	30	31 Julia 4				

JANUAR 2015

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
1				1 Nyttårsdag	2 Maxim 3	3	4 Tor 3
2	5	6	7	8	9 Hildre 6 Iris D 5	10	11
3	12	13	14	15	16	17	18 Hege
4	19	20	21	22	23 Sigurd 2	24	25
5	26	27	29	30	31		

FEBRUAR 2015

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
5							1
6	2 Nikolai 4	3	4	5	6 Samefolkets dag	7	8 Morsdag Mikkel 4
7	9 Mathias 6	10	11	12	13 Planleggings- dag	14 Valentinsdag	15 Fastelavn
8	16	17	18	19	20 Cecilie	21	22
9	23	24	25	26	27	28	

VÅRAKTIVITETER:

miljø, besøke Botanisk hage, treet vårt om våren, sykkeltur, Rusken, se hvordan naturen forandrer seg, vårtegn, vi planter, lære om ulike blomster og planter, kjennskap til ulike fugler, lage fuglehus, påske, kjennskap til barn fra andre land, sos barnebyer, kunstutstilling og kafé, miljøsamlinger, kildesortering, forståelse for samspillet i naturen og mellom mennesket og naturen, 17. mai

BEVEGELSESFOKUS:

Mål: Stimulere de motoriske ferdighetene sparke, hoppe og klatre, den koordinative egenskapen romorientering, samt muskel- og leddsansen (kinestetisk sans).

SPARKE:

Fra barnet er veldig lite sparker det gjerne på ting som er i nærheten. Her øves øye-fot koordinasjonen inn for å beregne hvor barnet skal sparke, tilpasset kraft etter hvor langt barnet har tenkt å sparke og presisjon for å treffe ønsket mål.

AKTIVITETER SOM STIMULERER EVNEN TIL Å SPARKE:

Man kan sparke med tåen, innsiden og utsiden av foten, vristen, høyre fot, venstre fot og med hælen. Man kan sparke til hverandre og, da øver man også på å dempe en ball. Dans, svømming, sykling, ski og skøyter inneholder også sparkeøvelser, og barnet er avhengig av styrke i beina og god balanse for å få gjennomført aktivitetene.

HOPPE:

Helt fra fødsel av har barnet reflekser som gjør at beina sparker ifra om tærne kommer borti bakken under. Etter hvert utvikles nervesystemet, og barnet lærer seg å gå og hoppe. Det kan i starten være litt vanskelig å hoppe med samlede ben, for det ene benet blir løftet opp av det andre, men når barnet blir eldre klarer det å hoppe med samlede ben, på ett ben, baklengs, forlengs, med fart og uten fart.

AKTIVITETER SOM STIMULERER EVNEN TIL Å HOPPE:

Det finnes mange måter å hoppe på: bortover, sidelengs, med samlede ben, hinke, hoppe opp på noe, hoppe ned fra noe, paradig, hoppe i rockering, dansehopp, hoppe på trampoline og trampett eller hoppe på ski.

KLATRE:

Klatring kan beskrives som et krysset bevegelsesmønster med armer og ben. Et godt utgangspunkt for klatring er å bruke armer og ben diagonalt for å komme oppover, nedover eller bortover. Det kreves en viss styrke for å klatre, da mange og store muskelgrupper brukes samtidig.

AKTIVITETER SOM STIMULERER EVNEN TIL Å KLATRE:

Skogen er full av ulike klatremuligheter med blant annet trær, stubber, steiner, hauger og skrenter. Stoler, bord, kasser og ribbevegger er ting som finnes inne i barnehagen. Ved å være kreativ på uteområdet kan man tilby mange gode klatremuligheter for barna, blant annet klatrestativer og å klatre opp og ned på sklien.

ROMORIENTERING:

For å kunne orientere oss i et rom trenger vi evner som gjør det mulig å bedømme avstand og retning. Synssansen er avgjørende for god romorientering. Videre kan vi også si at barn som klarer å beregne sin egen retning og hastighet i forhold til gjenstander og andre personer i rommet, er mindre utsatt for å skade seg. Grunnen er at de kjenner kroppen sin godt og vet hvor de befinner seg i forhold til andre.

AKTIVITETER SOM STIMULERER EVNEN TIL ROMORIENTERING:

Endre retning i rommet på signal. Kaste eller sparke ball til hverandre mens vi er i bevegelse. Rulle forlengs og baklengs på matte. Rulle som "tømmerstokker" ned bakken. Binde et tau stramt mellom to trær og rotere kroppen rundt tauet. Snurre rundt på forskjellige måter og orientere seg ut fra et gitt mål når vi stopper.

MUSKEL- OG LEDDSANS (DEN KINESTETISKE SANSEN):

Muskel- og leddsansen skiller seg fra de andre sansene fordi den ikke er knyttet til et spesielt organ. Det kinestetiske systemet registrerer om leddene er bøyd eller strukket, og i hvilken stilling leddene er. I tillegg gir den informasjon om musklens spenningsnivå.

AKTIVITETER SOM STIMULERER MUSKEL- OG LEDDSANSEN:

Tautrekking, løfte på ting med forskjellig vekt, stramme og slappe av i musklene, bryte, hermeleker, hinderløype.

MARS 2015

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
9							1
10	2	3	4	5	6 Aurora 6	7	8
11	9	10	11	12	13	14	15
12	16	17	18	19	20	21	22
13	23 Embla 2	24	25 Mathilde 3	26	27	28	29 Sommer tid Palme søndag
14	30 Tale 6 Venil 3	31					

APRIL 2015

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
14			1	2 Skjær- torsdag	3 Langfredag	4	5 1. Påskedag
15	6 2. Påskedag	7	8	9	10	11	12 Palme- søndag
16	13	14	15 Emily 4	16	17	18	19
17	20	21 Dugnad	22	23 Dugnad	24 Merethe	25	26
18	27	28	29 Maline 5	30			

MAI 2015

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
18					1 Offentlig høytidsdag	2	3
19	4	5	6	7	8 Planleggings- dag Frigjøringsdag	9	10
20	11	12	13 Laura	14 Kr. Himmelfart	15 Anne	16	17 Grunnlovs- dag
21	18	19	20	21	22 Kari-W 6 Thea 3	23	24 1. Pinsedag Therese
22	25 2. Pinsedag	26	27	28	29	30	31 Maya

SOMMERAKTIVITETER:

insekter, turer til sjøen, treet vårt om sommeren, oppleve naturen om sommeren, dyr, båttur, fiske krabber, eksperimentere, overgang barnehage-skole, overgang til ny avdeling

BEVEGELSESFOKUS:

Mål: Stimulere de motoriske ferdighetene kaste og ta imot, de koordinative egenskapene tilpasset kraft og rytme, samt likevektssansen (vestibulærsansen).

KASTE OG TA IMOT:

En god øye-hånd-koordinasjon kan utvikles ved at man øver på å kaste og ta imot. Det krever en viss styrke og bevegelse i arm og overkropp, men det er også avgjørende om det som kastes er tungt eller lett, lite eller stort. Barn klarer tidlig å kaste en ball eller en gjenstand, men å ta imot byr på større utfordringer. Barn har ofte strake armer og klarer ikke beregne når gjenstanden treffer hendene. Ved øvelse blir bevegelsesmønsteret og øye-hånd-koordineringen utviklet, og barnet lærer seg sakte, men sikkert både å kaste og ta imot.

AKTIVITETER SOM STIMULERER EVNEN TIL Å KASTE OG TA IMOT:

Kaste med høyre hånd, venstre hånd, begge hender. Underarms- og overarmskast, kaste bak ryggen, kaste mellom bena, kaste med og uten tilløp, kaste forskjellige baller, erterposer, spyd/pinner, steiner/kuler, snøballer, frisbee og lignende, kaste til hverandre og ta imot, kaste på blink, et mål eller en basketkurv, kaste oppi bokser med forskjellig avstand, kaste opp i været, klappe og ta imot, kaste mot en vegg og ta imot, sjonglere med en eller flere baller, bowling.

TILPASSET KRAFT:

Tilpasset kraft er evnen til å bedømme hvor mye kraft som trengs for å utføre en bevegelse. Tilpasset kraft inngår som en elementær egenskap i alle bevegelsene vi utfører. Når barn gjennom lek får lov til å utfordre evnen til å tilpasse kraften til ulike bevegelsesoppgaver, skapes det en ubevisst oppfatning om hvordan denne egenskapen kan optimaliseres.

AKTIVITETER SOM STIMULERER TILPASSET KRAFT:

Gå og løpe i ulendt terreng, klatre opp skrenter og i trær, hinke og hoppe over pinner og bekker, hoppe fra stein til stein og mellom rockeringer, lage hinderløype inne eller ute i naturen, kaste kongler eller baller mot gjenstander med ulik avstand og i ulik høyde, allsidig lek med ball.

RYTME:

Rytme er så mye mer enn dans og musikk. For at barn skal mestre bevegelser på en harmonisk og effektiv måte, er rytme en avgjørende faktor. Et barn som skal lære seg å gå på skøyter, vil de første gangene stubbe av gårde. Men etter litt øvelse vil barnet få rytmen i kroppen og bevegelsene vil bli mer flytende. Sansene våre er svært aktive, og vi bruker spesielt hørselen, synet og muskel- og leddsansen når vi skaper rytmefølelse i kroppen. Barn kan oppleve god rytmefølelse tidlig i livet hvis vi legger til rette for aktiviteter der denne koordinative egenskapen stimuleres. Barn utvikler rytmefølelse allerede når de begynner å krabbe.

AKTIVITETER SOM STIMULERER RYTME:

Bevege seg til rytmen i musikken, klappe, trampe, løpe, gå eller hoppe til sangleker med gjentakende bevegelser, klappe antall stavelser vi har i navnet vårt, hoppe paradiset, strikk eller hoppetau, gå på ski, gå på skøyter, sykle, galloppere som en hest.

LIKEVEKTSSANSEN (VESTIBULÆRSANSEN):

I det indre øret finner vi likevektssansen. Denne sansen er avgjørende for å utvikle balansen. Når barna stuper kråke, hopper på trampoline, ruller ned en bratt bakke eller blir holdt opp-ned, blir væsken i det indre øret satt i bevegelse og likevektssansen blir stimulert. Denne sansen er ikke ferdig utviklet før puberteten. Felles for de vestibulære lekene er en til tider voldsom påvirkning av balanseorganet, men ikke mer enn at de fleste finner stor fornøyelse i det.

AKTIVITETER SOM STIMULERER LIKEVEKTSSANSEN:

Ligge i hengekøye, huske og dumpe, stupe kråke, svinge rundt, gynte, bli løftet opp i været og rotere rundt, tømmerstokkrulling, salto rundt en stang eller i badebasseng, rulle i nedoverbakke, hoppe eller hinke, hoppe på trampoline, hoppe tau og paradiset, gynte på grener i skogen, snurre på kontorstol, rytmeleker, hoppe fra forskjellige høyder.

JUNI 2015

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
23	1 Sigrid 5	2	3	4	5	6	7
24	8	9	10 Helena Mio 4 Sinem	11	12	13 Astrid 4	14
25	15	16	17 August L 5	18	19	20	21 Agnes 4
26	22 Hermann 4	23 Hilmar 2	24 Sankthans	25	26	27	28
27	29 Iris F 4 Felix 3	30					

JULI 2015

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
27			1	2	3	4	5
28	6 Jens 4	7 Jakob 5 Jesper 5	8	9	10	11	12
29	13	14	15	16 Nina	17	18	19
30	20 Barnehagen er stengt	21 Storm 6	22	23	24	25	26 Lars 3
31	27 Barnehagen er stengt	28	29	30	31		

DATOER OG ARRANGEMENTER Å MERKE SEG:

MND:	HVA SKJER ?	PL. DAGER:	DUGNAD:
AUG.	TILVENNING	MAN. 11/8	
SEPT.	BRANNVERNUKE FORELDREMØTE	MAN.29/9 (SKOLENS HØSTFERIE)	TIR. 2/9 TOR. 4/9
OKT.	25/10: BHG'S BURS DAG KARDEMOMME 14 ÅR!		
NOV.	FORELDRESAMTALER	FRE. 28/11	TIR 18/11 TOR 20/11
DES.	LUCIA NISSEFEST		
JAN.	VINTERAKTIVITETSDAG		
FEB.	FORELDREMØTE KARNEVAL	FRE. 13/2	
MARS			
APRIL	FORELDRESAMTALER PÅSKEFROKOST		TIR 21/4 TOR 23/4
MAI	RUSKEN SOLSIKKEFEST	FRE. 8/5	
JUNI/ JULI	MAXIOVERNATNING SOMMERFEST		

Datoer og informasjon om de ulike arrangementene blir hengt opp i Kardemomme barnehage,
samt distribuert til foresatte via e- p

LITTERATURLISTE:

Barnehageloven, 2005

Bevegelsesglede i barnehagen, Arnesen, Gulbrandsen og Hovden, 2010

God skolestart, Fatland 2007

Rammeplan for barnehagen, Kunnskapsdepartementet 2011

Temahefter til Rammeplanen for barnehagen

Toddlerkulturen, Løkken 2004

TIPS TIL VIDERE LESNING:

www.kardemomme.no.

www.udir.no/Stottemeny/Om-direktoratet/nasjonalesenter

Kjønn:

http://www.huffingtonpost.com/lisa-bloom/how-to-talk-to-little-girl_b_882510.html

<http://blogs.kqed.org/mindshift/2013/04/giving-good-praise-to-girls-what-messages-stick/>

http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/barn-och-unga/den-fria-leken-ar-nastan-fanigt-hyllad_6163559.svd

Språk:

http://www.barnehager.oslo.kommune.no/oslobarnehagen/barnehagens_innhold/sprak/